

KESKKOND NING RÕIVA- JA TEKSTIILITOOTMINE

Eesti Rõiva- ja Tekstiiliit
Estonian Clothing and Textile Association
August 2004

This document has been produced with the financial support of the European Community's programme. The views expressed herein are those of ECTA and can therefore in no way be taken to reflect the official opinion of the European Commission.

© Eesti Rõiva- ja Tekstiililiit

Tartu mnt 63, 10115 Tallinn

Tel 611 5567

Faks 611 5568

E-post: info@textile.ee

<http://www.textile.ee>

KESKKOND NING RÕIVA- JA TEKSTIILITOOTMINE

1. Keskkonnaga seotud mõisteid

Jäätmehooldus (en: *waste management*) on jäätmekäitlus, järelevalve jäätmekäitluse üle ja jäätmekäitluskohtade järelhooldus.

Jäätmekäitlus (en: *waste handling*) on jäätmete kogumine, vedu, taaskasutamine ja kõrvaldamine.

Jäätmete taaskasutamine (en: *waste recovery*) on jäätmekäitlustoiming, millega jäätmed või neis sisalduv aine või materjal võetakse kasutusele toodete valmistamisel, töö tegemisel või energia tootmisel, või seda ettevalmistav tegevus.

Keskkond (en: *environment*) on eluskeskkond, kogum eluta ja elusa looduse tegureid, mis mõjutavad biosüsteemi (ka organismi, sh inimest).

Keskkonnaauditeerimise (en: *environmental audit*) eesmärgiks on perioodiliselt hinnata toimunud või toimuva tegevuse vastavust õigusaktide nõuetele, keskkonnapoliitikas, keskkonnajuhtimissüsteemis ja keskkonnakavas kavandatule või standardites ja lepingutes sätestatule auditikliendi määratud kriteeriumide alusel.

Keskkonnajuhtimise ja -auditeerimise süsteem (en: *Eco-Management and Audit Scheme, EMAS*), käsitleb organisatsioonide keskkonnavalast tegevust ning sellest avalikkuse, huvirühmade ja ametivõimude teavitamist Euroopa Ühenduses.

Keskkonnajärelevalve (en: *environmental supervision*) on vahend keskkonna kaitsmiseks.

Keskkonnakaitse (en: *environmental protection*) on looduse ja inimese suhete korraldamine: eluslooduslike loodusolude säilitamine ja taastamine, inimtegevuse kahjuliku mõju leevendamine. Keskkonnakaitse lähtub loodusvarade säästlikust kasutamisest.

Keskkonnamõju (en: *environmental impact*) organisatsiooni tegevusest, toodetest või teenustest täielikult või osaliselt tulenev igasugune, ebasoodne või soodne, muutus keskkonnas.

Keskkonnamõju hindamise (en: *environmental impact assessment*) eesmärgiks on selgitada, hinnata ja kirjeldada kavandatava tegevuse eeldatavat mõju keskkonnale, analüüsida selle mõju vältimise või leevendamise võimalusi ning teha ettepanek sobivaima lahendusvariandi valikuks.

Keskkonnaseire (en: *environmental monitoring*) on keskkonnaseisundi ja seda mõjutavate tegurite järjepidev jälgimine, mille põhieesmärk on prognoosida keskkonnaseisundit ja saada lähteandmeid programmidele, planeeringutele ja arengukavade koostamiseks.

Keskkonnastrateegia (en: *environmental strategy*) on riigi keskkonnavalast tegevuse kavandamise ja rahvusvahelise koostöö arendamise aluseks. Keskkonnastrateegia arvestab ajaloolisi, kultuurilisi ja loodushoidlikke traditsioone ning riigi sotsiaalset ja majanduslikku olukorda.

Parim võimalik tehnika, PVT (en: *best available technology, BAT*) – käitise selline tegutsemisviis, mille juures tootmissüsteem kogu oma elutsükli vältel avaldab keskkonnale võimalikult vähest mõju.

Saastuse kompleksne vältimine ja kontroll (en: *Integrated Pollution Prevention and Control, IPPC*) on saaste tekkimist ennetav suund suurtootmise keskkonnakorralduses. Üheks IPPC tegevusvaldkonnaks on muuhulgas tselluloosi-, paberi- ja tekstiilitööstus ning nahaparkimine.

Säästev areng (en: *sustainable development*) on sotsiaal-, majandus- ja keskkonnavaldkonna seostatud areng, mis arvestab keskkonna taluvuspiiride ning ressursside säilitamise vajadusega.

Veekaitse (en: *water protection*) on juriidilised, majanduslikud, tehnilised, maaparandus-, tervishoiujms meetmed, mida rakendatakse mere-, põhja- ja pinnavee kaitseks ning kahjustuste kõrvaldamiseks. Veekaitse on otseses seoses veemajandusega.

Ökokaardistamine (en: *ecomapping*) on visuaalne vahend väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele oma keskkonnategevuse analüüsimiseks ja juhtimiseks.

2. Eesti keskkonnastrateegia

Eesti Vabariigi põhiseaduse järgi on Eesti loodusvarad rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult; igaüks on kohustatud säästma keskkonda ning hüvitama keskkonnale tekitatud kahju.

Eesti keskkonnapoliitika sisaldub paljudes meie keskkonnakasutuse ja -kaitse või muudes õigusaktides: Looduskaitseseadus, Metsaseadus, Veeseadus, Maapõueseadus, Jahiseadus, Kalapüügiseadus,

Maaparandusseadus, Jäätmeseadus, Pakendiseadus, Ehitusseadus, Säästva arengu seadus, Rahvaterviseseadus jt.

Riigi keskkonnapoliitika elluviimisel järgitakse strateegilisi suundumisi ja konkreetseid tegevuskavu. See aga tähendab riiklikult suunatud ja üldsuse poolt omaks võetud arengut, kus oleviku põhiohudeid ohustamata võetakse arvesse tulevaste põlvkondade vajadusi. See tähendab ka seda, et majandustegevus peab arvestama looduse seatud piire.

Tänasel päeval tuleks tähtsustada loodusvarade säästvat kasutamist. Kahjuks vajab keskkonnakaitse tunduvalt suuremaid kulutusi, kui on meie võimalused. Piiratud vahendeid tuleb kasutada hästi läbi mõeldult. Et selle kõigega toime tulla, vajame keskkonnastrateegiat. Selleks on täna välja töötatud ja peatselt kinnitamisel dokument: „Uuendatud Eesti keskkonnastrateegia aastani 2010“.

Keskkonnastrateegia on riigi keskkonnavalase tegevuse kavandamise ja rahvusvahelise koostöö arendamise aluseks. Keskkonnastrateegia arvestab Eesti ajaloolisi, kultuurilisi ja loodushoidlikke traditsioone ning riigi sotsiaalset ja majanduslikku olukorda. Strateegia määratleb Eesti looduskasutuse ja keskkonnakaitse arengusuunad ning ülesanded aastani 2010.

Keskkonnastrateegia põhieesmärk on tagada inimesi rahuldav tervislik keskkond ja majanduse arendamiseks vajalikud ressursid loodust oluliselt kahjustamata, maastike ja elustiku mitmekesisust säilitades ning majanduse arengutaset arvestades.

Keskkonnastrateegia uuendamisel lähtuti Euroopa Liidu Lissaboni strateegiast; Euroopa Liidu säästva arengu strateegiast; Euroopa Liidu 6. keskkonnavalasest tegevuskavast; ideekavandist „Eesti edu 2014“, Eesti Vabariigi Valitsuse Euroopa Liidu poliitikast 2004-2006 ja strateegia „Säästev Eesti 21“ eelnõust. Riigi keskkonnapoliitika elluviimisel taotletakse majanduse, sotsiaalsfääri ja keskkonnakaitse tasakaalustatud arengut.

Veel infot veebilehelt: http://www.envir.ee/saastev/uus_KS_eelnou_.pdf

2.1. Keskkonnastrateegia põhiprintsiibid

Strateegia baseerub rahvusvaheliselt tunnustatud keskkonnakaitse põhimõtetel.

Ülevaate strateegia põhiprintsiipidest annab järgnev tabel:

Põhiprintsiibid	Eesmärk	Sisu lühikirjeldus
Keskkonnahoidlikkuse printsiip	Praeguse põlvkonna vajaduste rahuldamine tulevaste põlvkondade huve kahjustamata	Majanduse arengu ja inimeste tegutsemisotiivide mõjutamine keskkonda säästvas suunas, keskkonnapiirangute kehtestamine
Ennetusprintsiip	Keskkonnakahjustuste ennetamine ja vältimine	Eelistada profülaktilis- ennetuslikke meetmeid, mis läheb tagajärgede likvideerimisest tunduvalt vähem maksma ja on tulemusrikkam
Ettevaatusprintsiip	Vältida vigu keskkonda puudutavate otsuste langetamisel	Kuni kavandatava tegevuse võimalik kahjulik keskkonnamõju pole selge, ei tohi otsust langetada
Strateegilise integreerituse printsiip	Keskkonnaelementide ja loodusvarade säästlikuma kasutamise ja kaitse ulatuslikum edendamine	Keskkonnaaspektide lülitamine kõigi eluvaldkondade ja majandussektorite arengustrateegiatesse
Õigusliku läbivuse printsiip	Keskkonnaaspektide õigusliku integreerituse tagamine muude ühiskonnaelu sfääridega	Keskkonnaaspektide arvesse võtmine kõigis majandust ja sotsiaalsfääri reguleerivates õigusaktides
Terviklikkuse printsiip	Keskkonna kui terviku kõigekülgne kaitse	Keskkonnahoidliku tehnoloogia rakendamine energeetikas, tootmises ja transpordis
Ühisrikkuse ja -hoole printsiip	Keskkonnateadlikkuse kasvamine, loodusvarade ja -väärtuste ning keskkonna-	Elanikkonna kõigi sotsiaalsete kihtide ühisarusaama kujundamine keskkonnast kui rahvuslikust rikkusest

Põhiprintsiibid	Eesmärk	Sisu lühikirjeldus
	elementide parem kaitse ja säästlikum ning otstarbekam kasutamine	
„Saastaja maksab“ printsiip	Keskkonnanõuete järgimise saavutamine majandushoobade kaudu	Asetada kõigile keskkonna kasutajatele ja kahjustajatele täielik majanduslik ja juriidiline vastutus nende tegude eest
Olelustusikli (elutsükli) printsiip	Minimeerida ressursikulud, pikendada toote eluiga ja lahendada jäätmete käitlemine majanduslike hoobadega	Kajastada toote omahinnas kasutatud loodusvarade väärtus, kõik keskkonnakaitse kulutused ja keskkonnale tekitatud kahju kogu toote või teenuse või tootmise elutsükli (tootmine, jaotamine, kasutamine, lõplik kõrvaldamine) vältel
Jaotatud vastutuse printsiip	Kasutada keskkonnakaitset tööjaotusest ja asukohast tulenevaid eeliseid ja ülesandeid	Rakendada keskkonnameetmed sellisel poliitilisel- ja haldustasemel, kus nad annavad parima tulemuse
„Tootja vastutuse“ printsiip	Tootja vastutab enda valmistatud toodete eest	Kui tooted on muutunud jäätmeteks, peab tootja korraldama nende kokkukorjamise ja käitlemise ning taaskasutamise võimalikult suures hulgas
Looduse kaitse ja hoiu printsiip	Loodusväärtuste säilitamine ühiskonna huvides	Haruldaste ohustatud ja esinduslike elupaigatüüpide, liikide ja nende elupaikade, samuti väärtuslike maastike ja looduse üksikobjektide säilimise tagamine

Loodusvarade säästliku kasutamise ja efektiivse keskkonnakaitse määrab eelkõige tootmise ja keskkonnakaitse tehnoloogia tase. Sellest lähtuvalt võetakse suund:

- parima võimaliku tehnoloogia kasutamisele, mis tagab ressursside säästliku kasutamise ja võimalikult vähese saastamise ning ei tekita Eesti majanduse edasisele arengule ülemääraseid kulusi,
- parima keskkonnapraktika rakendamisele.

Viimane on maailma kogemusi arvestav meetmete kombinatsioon parimate keskkonnakaitse tulemuste saamiseks.

Meetmete valikul tuleb tähelepanu pöörata:

- toote valmistamise, kasutamise ja jäätmekäitlusega seotud keskkonnariskile;
- reostuse vältimisele või tegevuse/toote asendamisele vähem reostavaga;
- asendusmaterjali või -tegevuse potentsiaalsele keskkonnavalajale kasule ja kahjule;
- täideviimise võimalustele;
- sotsiaalsetele ja majanduslikele kaasmõjudele.

Võimalikest keskkonnaseisundi parandamise meetmetest tuleb eelistada neid, mida rakendatakse vahetult saasteallika juures. Saasteallika juures kasutatakse keskkonna saastamise vähendamiseks:

- tehnoloogia täiustamisele suunatud meetmeid, mis muudavad oluliselt tootmis- ja tarbimisprotsessi struktuuri ning arvestavad säästva arengu põhimõtteid;
- kasutatava toorme, vee ja energia kokkuhoiule suunatud meetmeid, mis ühtlasi vähendab jäätmekogust;
- saasteainete emissiooni vähendavad vahendeid (puhastusseadmed, ringlussüsteeme jms).

Häid tulemusi nii olmes kui tootmises annavad isegi väikseid kulusi nõudvad meetodid, nagu näiteks korras majapidamine. Nende juurutamine on võimalik eelkõige teadlikkuse ja loodushoiu mentaliteedi kasvatamise kaudu, muutes tootmis- ja tarbimisharjumusi säästlikumaks.

3. Veepoliitika

Euroopa Liidu keskkonnaõiguses on vee kaitse ja kasutamine kõige laiahaardelisemalt käsitletud valdkond. See ei tulene mitte ainult sellest, et seal oleks palju õigusakte (~18) vaid pigem sellest, et vesi on paljude teiste valdkondadega paratamatult seotud. Nii tuleb veekaitsega arvestada ka jäätmehoolduse korraldamisel, välisõhu kaitsel kui ka kemikaalide kasutamisel.

Kehtivate Euroopa Liidu õigusaktide puhul on määravaks kaks lähenemisviisi. Ühelt poolt on tegemist selliste direktiividega, mis keskenduvad kvaliteedieesmärgile, ning samas on ka need, mis reguleerivad konkreetseid piirsaldusi või kontsentratsioone ning on keskendunud heite piirväärtustele.

Kvaliteedieesmärgi kohane lähenemisviis määrab vähimad kvaliteedi väärtused, et piirata punkt ja hajureostusallikate heidete summaarset mõju veekeskkonnale. Seetõttu vaadeldakse kindlat vee kvaliteedi väärtust, mille puhul ei teki ohtu keskkonnale ega inimese tervisele (nt pinnaveedirektiiv, suplusvee direktiiv).

Heite piirväärtuse kohane lähenemisviis määrab aga suurimad lubatud reoaine kogused, mida võib juhtida veekeskkonda. Sellest tulenevalt vaadeldakse protsesside lõpptulemust enne veekeskkonda edasiliikumist (nt reoveepuhastus, tööstusheited, põllumajanduse mõju vee kvaliteedile) ehk siis neid reoaine koguseid, mida võib veekeskkonda juhtida sellises koguses, et ei tekiks ohtu keskkonnale ega inimese tervisele (asulareovee direktiiv, nitraadidirektiiv).

Kumb neist lähenemisviisidest on õigem, on raske öelda, seetõttu on otstarbekaks kujunenud valida neist mõlemad ehk kasutada kombineeritud lähenemisviisi. Kombineeritud põhimõtete rakendamiseks võeti 2000. aastal vastu veepoliitika raamdirektiiv.

Antud raamdirektiiv on seotud ka Euroopa Ühenduse Lepingus toodud EL veepoliitika põhiprintsiipidega: kõrgetasemeline kaitse, ettevaatuse, ennetamise, vältimise põhimõte, reostuse tekkimise kõrvaldamine reostuse tekkekohas, reostaja maksab põhimõte, seonduvate poliitikate integreerimine veekaitse poliitikaga.

1994. aastal võeti Eesti riigikogu poolt vastu Veeseadus:

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=752866>

Seadus, mis reguleerib vee kaitse ja kasutamise korraldust Eestis, määrab kindlaks põhikohustused ning tingimused vee kasutamisel, toimingud veevarude kaitseks ning veekogude valgala kaitseks, määratleb põhjaveevarude hindamise korra, veekogude kallaste kaitse ning veekaitse alade moodustamise korra ning vee kasutamise ja kaitse kavandamise vesikonna veemajanduskavade alusel.

Esmased veemajanduskavad alamvesikondades peaksid valmima käesolevaks aastaks, terve Eesti vesikonna veemajanduskava peab Veeseaduse kohaselt olema valmis hiljemalt aastaks 2008.

3.1. Euroopa Liidu direktiivid ja Eesti

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2000/60/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse veepoliitika alane tegevusraamistik 10. oktoober 2000

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=011>

Direktiivi eesmärk on kehtestada ühtne raamistik siseveekogude vee, siirdevee, rannikuvee ning põhjavee kaitseks, millega kaitsta ja parandada vee ökosüsteemide seisundit ning vältida nende seisundi edasist halvenemist, edendada säästvat vee kasutamist, kaitsta veekeskkonda heidete, emissioonide ja muude kahjude eest ning ohtlike ainete eest, et saavutada piisaval hulgal hea kvaliteediga pinna- ja põhjavee olemasolu säästvaks ning tasakaalustatud vee kasutamiseks. Ehk teisisõnu, kehtestades ühtse raamistiku, tuleb tagada pinna- ja põhjavee hea seisund.

Veepoliitika raamdirektiiv koondab teised veekaitseks direktiivid ning nende eesmärgid ühe eesmärgi alla, näeb ette nende saavutamise veemajanduskava elluviimise teel.

NÕUKOGU DIREKTIIV 98/83/EÜ, 13. november 1998, inimeste joogivee kvaliteedi kohta. NÕUKOGU DIREKTIIV 79/869/EMÜ, 9. oktoober 1979, joogivee võtmiseks mõeldud pinnavee mõõtmismeetodite ning proovide võtmise ja analüüside tegemise sageduse kohta liikmesriikides.

NÕUKOGU DIREKTIIV 75/440/EMÜ, 16. juuni 1975, liikmesriikides joogivee võtmiseks mõeldud pinnavee nõutava kvaliteedi kohta.

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=011>

Joogivee ja pinnavee direktiivid kannavad koos ühte eesmärki - kaitsta inimeste tervist saastunud joogivee kahjulike mõjude eest ning tagada, et joogivesi oleks puhas ja tervislik. Eesmärk laieneb ka joogiveeks kasutatavatele pinnaveekogudele puhtuse ning kvaliteedinõuetele vastavuse osas.

Eestis kuulub joogivee kvaliteet ning kaitse Sotsiaalministeeriumi töövaldkonda, joogivee allika ja ressursi kaitse aga Keskkonnaministeeriumi töövaldkonda.

Joogivee direktiivi nõudeid arvestades on sotsiaalministri määruse alusel kindlaks määratud kvaliteedi ja kontrolli nõuded Eestis kasutatavale joogiveele, mis täiel määral arvestavad direktiivis määratletud kohustusi ning nõudeid.

Sotsiaalministeeriumi poolt on välja antud ka määrus, mis reguleerib joogivee allikana kasutatava veekogu kvaliteeti ning veekogu töötlusmeetodeid, et tagada nõuetele vastav joogivee kvaliteet.

Eestis joogivee puhul on enamasti tegemist nn loodusliku saastumisega, kuna joogiveeks kasutatav põhjavesi on oma looduslike omaduste poolest tihti üsna raurikas või suure väävelvesiniku sisaldusega.

Inimtegevusest tulenevalt on joogivesi saastunud peamiselt Ida-Virumaa asulates, kus maavarade kaevandamine ning erinevat tüüpi tööstusettevõtted on aastakümnete vältel omanud looduslikule seisundile olulist mõju.

NÕUKOGU DIREKTIIV 76/464/EMÜ, 4. mai 1976, teatavate ühenduse veekeskonda lastavate ohtlike ainete põhjustatava saaste kohta.

NÕUKOGU DIREKTIIV 82/176/EMÜ, 22. märts 1982, kloorleeliste elektrolüüsi-tööstuse elavhõbedaheitmete piirväärtuste ja kvaliteedieesmärkide kohta.

NÕUKOGU DIREKTIIV 84/491/EMÜ, 9. oktoober 1984, heksaklorotsükloheksaaniheitmete piirväärtuste ja kvaliteedieesmärkide kohta.

NÕUKOGU DIREKTIIV 86/280/EMÜ, 12. juuni 1986, teatavate direktiivi 76/464/EMÜ lisa I nimistusse kuuluvate ohtlike ainete heitmete piirväärtuste ja kvaliteedieesmärkide kohta.

NÕUKOGU DIREKTIIV 80/68/EMÜ, 17. detsember 1979, põhjavee kaitse kohta teatavatest ohtlikest ainetest lähtuva reostuse eest.

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=011>

Need direktiivid on kehtestatud eesmärgiga kaitsta veekogusid ja põhjavett ohtlike ainetega reostamise eest, vähendades, vältides ning kõrvaldades ohtlike ainete poolt põhjustatud reostust.

Veekogude ning põhjavee kaitse ohtlike ainetega reostamise eest Eestis on reguleeritud ka Veeseaduses, kus on kehtestatud nõuded veekogu valgala kaitse ohtlike ainetega reostamise eest. Läbiviidud ohtlike ainete inventuuri põhjal on oht ohtlike ainete reostuse suhtes kõige suurem Harju maakonnas ja Ida-Viru maakonnas, kus paiknevad suuremad tööstusettevõtted.

NÕUKOGU DIREKTIIV 91/271/EMÜ, 21. mai 1991, asulareovee puhastamise kohta.

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=011>

Asulareovee direktiivi reguleerib asulatest ning mõnedest tööstustest pärineva reovee kogumist, töötlemist ja keskkonda tagasi juhtimist, et kaitsta veekogusid ja põhjavett reostumise eest.

Eesti vastav õigusakt tuleneb Veeseadusest ning on kehtestatud Vabariigi Valitsuse määruse alusel reguleerides heitvee veekogusse ja pinnasesse juhtimist.

NÕUKOGU DIREKTIIV 91/676/EMÜ, 12. detsember 1991, veekogude kaitsmise kohta põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest.

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=011>

Direktiivi eesmärk on vältida suurtes kogustes nitraatide sattumist veekeskonda, piirates sellega reostuse mõju, mis on põhjustatud intensiivsest põllumajanduslikust tegevusest ning väetiste kasutamisest põllumajanduses.

Eestis on nitraaditundlikeks aladeks määratletud Pandivere ning Adavere piirkonnad, kus põhjavesi on vähekaitsitud ning põllumajanduslik aktiivsus kõrge. Kaitsemeetmeid arvestav Vabariigi Valitsuse määrus korraldab nii silo kui väetistehoidlate kasutamisega seonduvat kui ka sõnniku kasutamist põl-

lumajanduses. Hea põllumajandustava on Veeseaduse kohaselt soovituslik ning paljude põllumajandustootjate poolt rakendatud.

Mõned direktiivid kaotavad veepoliitika raamdirektiivi rakendamise käigus oma kehtivuse.

Ülevaate kehtivatest ning kehtivuse kaotavatest direktiividest annab järgnev tabel:

Jäävad kehtima raamdirektiivi rakendamisel	Kaotavad kehtivuse raamdirektiivi rakendamisel
Suplusvee direktiiv (76/160/EMÜ)	Ohtlike ainete direktiiv (76/464/EMÜ)
Joogivee direktiiv (80/778/EMÜ)	Pinnavee direktiivid (75/440/EMÜ, 79/869/EMÜ*)
Asulareovee direktiiv (91/271/EMÜ)	Kalaveekogude direktiivid (78/659/EMÜ, 79/923/EMÜ**)
Nitraadidirektiiv (91/676/EMÜ)	Põhjavee direktiiv (80/68/EMÜ**)
	Informatsioonivahetuse direktiiv (77/795/EMÜ*)

* 7 aasta pärast alates raamdirektiivi jõustumisest

** 13 aasta pärast alates raamdirektiivi jõustumisest

Raamdirektiivi rakendamise käigus peab veemajanduskava koostamine olema lõppenud aastaks 2009, mille järel tuleb hakata seda ellu rakendama. Eesmärk saavutada vee hea seisund peab olema täidetud aastaks 2015, kuigi teatud juhtumitel, nagu majanduslike võimaluste puudumine, vee loodulikult halb seisund, võivad eesmärgi täitmist ka edasi lükata.

Veepoliitika raamdirektiivi rakendamine ja veemajanduskavade koostamise ajakava Euroopa Liidus:

- 2004 keskkonnamõtjude ja tagajärgede hinnangu ning veekasutuse majandusliku analüüsi valmimine vesikonna kohta;
- 2006 seireprogrammide ülevaatamine, oluliste probleemide määratlemine, prioriteetide seadmine vesikonnas;
- 2008 vesikonna veemajanduskava eelnõu esitamine avalikkusele;
- 2009 veemajanduskava lõplik valmimine;
- 2010 veemajanduskava elluviimine;
- 2015 eesmärkide (hea vee seisund) saavutamine.

Integreeritus ja kombineeritud lähenemisviis ei seisne mitte ainult direktiivides, vaid ka ühiskonna ning vee kasutajate ja igapäevaste tarbijate kaasamises veemajanduskava koostamisse.

4. Jäätme poliitika

Kooskõlas Euroopa Liidu prioriteetidega on ka Eesti Vabariigi üheks prioriteetseks valdkonnaks jäätmetekke vähendamine ja jäätmehooldus.

Jäätme käitluse korrastamise aluseks on Eesti keskkonnastrateegia põhimõtted: säästev areng, keskkonnakahjustuste ennetamine ja vältimine, jäätmehoolduse integreerimine teiste eluvaldkondade ja loodusvarade kasutamisega.

Selleks lähtutakse järgmisest jäätme käitluse hierarhiast:

- 1) jäätmetekke vältimine ja tekkivate jäätmekoguste vähendamine;
- 2) tekkivate jäätmekoguste ohtlikkuse vähendamine;
- 3) jäätmete taaskasutamise laiendamine;
 - otsese ringluses (korduvkasutamine);
 - materjaliringluses (taaskasutamine);
 - bioloogilistes protsessides (kompostimine);
 - energia tootmiseks (põletamine);
- 4) keskkonnanõuetekohane jäätmetöötlus ja ohutustamine;
- 5) jäätmete keskkonnaohutu kõrvaldamine.

Üleriigiline jäätmekava on esimene Eesti riiklikku jäätme käitlust korraldav ja suunav strateegiline dokument: <http://www.envir.ee/jaatmed/jaatmekavad.html>

Jäätmekava on üks osa Eesti keskkonnapoliitikast ja see haakub otseselt Eesti keskkonnastrateegia alusel koostatud keskkonnategevuskavaga, samuti teiste riiklike strateegiliste dokumentidega.

Jäätmekava peamine eesmärk on jäätmehoolduse korrastamine kõigil tasanditel. Jäätmekava sätestab süsteemse jäätmehoolduse, ühtlustab eesmärgid riigi kui terviku jaoks, seab sihid ja ülesanded maakondadele, valdadele, ettevõtjatele ja elanikkonnale.

Jäätmekava on muutuv strateegiline dokument. Teatud aja jooksul vaadatakse jäätmekava üle, hinnatakse toimunud tegevusi, täiendatakse seda vastavalt muutunud rõhuasetustele ja vajadustele. Muutmist tingivad ka aja jooksul toimuvad muutused keskkonnapoliitikas, õigusloomes, majanduslikes ja tehnoloogilistes võimalustes jäätmehoolduse edendamiseks.

Jäätmekava oluliseks väliseks eesmärgiks on Euroopa Liidu ja Eesti jäätmehoolduse arengusuundade ühtlustamine, Euroopa Liidu jäätmekäitluspõhimõtete ülevõtmine ja rakendamine.

Jäätmekava arvestab asjaolu, et jäätmekäitluse kavandamine ja arendamine vajab nii majanduslikke kui sotsiaalseid eeldusi. Üksnes suurtest investeringutest ja kõrgtehnoloogiast jäätmekäitluse edendamiseks ei piisa. Jäätmehoolduse arendamise eeldused peituvad ühiskonna valmiduses võtta osa säästva ja kompleksse jäätmehooldussüsteemi loomisest ning selle järjekindlast rakendamisest.

Üleriigilise jäätmekava kohaselt on Eestis kehtivate jäätmealaste õigusaktide aluseks Euroopa Liidu õigusaktid, mis põhinevad kahel raamdirektiivil – direktiiv 75/442/EMÜ jäätmete kohta ja direktiiv 91/689/EMÜ ohtlike jäätmete kohta.

Jäätmekava koostamise aluseks on Eestis Jäätmeseadus:

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=749804>

Jäätmeseadus sätestab üldnõuded jäätmete tekke ning neist tuleneva tervise- ja keskkonnohu vältimiseks ning jäätmehoolduse korralduse jäätmete ohtlikkuse ja koguse vähendamiseks, samuti vastutuse kehtestatud nõuete rikkumise eest. Samuti reguleerib seadus pakendijäätmete käitlemist niivõrd, kui võrd see ei ole reguleeritud Pakendiseadusega:

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=750865>

Pakendiseadus on põhiosas kooskõlas Euroopa Liidu pakendidirektiivi 94/62/EÜ põhimõtete ja nõuetega ning sätestab nõuded pakendile ja pakendi kasutamisele eesmärgiga vältida ning vähendada pakendist tekkivaid jäätmeid, soodustada pakendi ning pakendimaterjalide ringlust ja taaskasutamist ning välistada pakendi ebasobivat mõju inimesele ja keskkonnale.

Pakendiseadus sätestab ettevõtjatele, kes pakendavad kaupu, veavad sisse või müüvad pakendatud kaupu, kohustuse võtta tasuta tagasi oma kauba pakendid müügikohas või lepingu alusel selle vahetus läheduses asuvas teises müügikohas. Kohustuse mittetäitmisega kaasnevad sanktsioonid rahatrahvide näol, mille suurus on seaduses sätestatud.

Euroopa Liidu pakendidirektiiv on ühelt poolt keskkonnakaitse direktiiv, kuid teiselt poolt on sel suur tähtsus rahvusvahelise kaubanduse seisukohalt. Direktiivi kohaselt ei tohi riigi pakendi ja pakendijäätmete taaskasutussüsteemide rakendamine tuua endaga kaasa tõkkeid ega piiranguid EL liikmesriikide siseturu funktsioneerimisel ning ebatervet konkurentsi. See tähendab, et direktiivi riigi õigusaktidesse ülevõtmisel ja elluviimisel peavad nii kodumaise kui imporditava pakendi kohta kehtima ühesugused nõuded.

Nii uuenenud jäätmeseadus kui pakendiseadus kehtestavad nn tootja vastutuse põhimõtte, mille kohaselt peab tootja või kauba maaletooja hoolitsema enda poolt turustatud toodetest tulenevate jäätmete käitlemise eest.

Pakendiaktsiisiseaduse kohaselt maksustatakse Eestis täidetud, teisest Euroopa Liidu liikmesriigist soetatud ja imporditud alkoholi ja karastusjookide pakend pakendiaktsiisiga:

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=738376>

Eesti jäätmekava koostamise aluseks on ka Kemikaaliseadus:

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=764751>

Kemikaaliseadus annab õigusliku aluse kemikaali käitlemise korraldamiseks ja kemikaali käitlemisega seotud majandustegevuse piiramiseks ning sätestab käitlemise põhilised ohutusnõuded ja kemikaalist teavitamise korra.

4.1. Euroopa Liidu direktiivid ja Eesti

NÕUKOGU DIREKTIIV 75/442/EMÜ, 15. juulist 1975 jäätmete kohta.

NÕUKOGU DIREKTIIV 91/156/EMÜ, 18. märts 1991, millega muudetakse direktiivi 75/442/EMÜ jäätmete kohta.

NÕUKOGU DIREKTIIV 91/689/EMÜ, 12. detsember 1991, ohtlike jäätmete kohta.

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=011>

Raamdirektiivide baasil vastu võetud Euroopa Liidu õigusaktid saab jagada kaheks: direktiivid, mis esitavad nõudeid jäätmekäitlusettevõtetele (direktiiv jäätmete põletamise kohta, direktiiv prügilade kohta) ja õigusaktid, mis käsitlevad teatud liiki jäätmeid, nagu vanaõlid, pakend, patareid, polüklooritud bifenuülid ja polüklooritud terfenüülid (PCB/PCT) ning romusõidukid.

Üldisi strateegilisi eesmärke on asunud Euroopa Liidu õigusloomes kvantitatiivselt täpsustama. Kvantitatiivsed näitajad on fikseeritud pakendi, jäätmete ladestamise (prügilade direktiiv), vanaõli, PCB/PCT, romusõidukite käitlemise ja jäätmete põletamise osas.

NÕUKOGU DIREKTIIV 75/493/EMÜ, 16. juuni 1975, vanaõli kõrvaldamise kohta.

NÕUKOGU DIREKTIIV 87/101/EMÜ, 22. detsember 1986, millega muudetakse direktiivi 75/493/EMÜ õlijäätmete kõrvaldamise kohta.

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=011>

Need Euroopa Liidu direktiivid on Eesti õigusaktidesse üle võetud keskkonnaministri määrusega „Vanaõli käitlusnõuded“. <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=741664>

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2000/53/EÜ kasutuselt kõrvaldatud sõidukite kohta 18. september 2000.

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=011>

Direktiivi esmaseks eesmärgiks on vältida sõidukitest tulenevaid jäätmeid ja teiseks soodustada sõidukite taaskasutamist nii palju kui võimalik, vähendada autolammutuse ning selle käigus tekkivate jäätmete edasise käitlemise (ka ladestamise) keskkonnamõju.

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2000/76/EÜ jäätmete põletamise kohta 4. detsember 2000.

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=011>

Jäätmete põletamise direktiiv kehtib nii tavajäätmete kui ohtlike jäätmete põletamise kohta, ka jäätmete põletamise kohta tööstusettevõtetes.

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2002/96/EÜ, 27. jaanuar 2003, elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete kohta.

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2003/108/EÜ, 8. detsember 2003, millega muudetakse direktiivi 2002/96/EÜ elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete kohta. <http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=011>

Suures osas on need Euroopa Liidu õigusaktid leidnud kajastamist Eesti õigusaktides.

4.2. Ohtlike jäätmete poliitika Eestis

Ohtlike jäätmete käitlemiseks Eestis (kogumiseks, veoks, taaskasutamiseks ja kõrvaldamiseks) peab ettevõtjal olema ohtlike jäätmete käitluslitsents, mille andmist reguleerib Vabariigi Valitsuse määrus „Ohtlike jäätmete käitluslitsentsi andmise, muutmise ja kehtetuks tunnistamise menetluse käigus läbi viidavate menetlustoimingute tähtsajad, litsentsi taotlemiseks vajalike andmete loetelu ja litsentsi vorm“ <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=744554>

Ohtlike jäätmete käitluslitsents on tegevusluba, mis annab õiguse teiste isikute poolt tekitatud ja üleantud ohtlike jäätmete käitlemiseks teenustööna ning määrab selle õiguse realiseerimise tingimused.

Ohtlike Jäätmete Käitussüsteemi programm (OJKS) on välja töötatud ohtlike jäätmete kogumiseks ja esmase käitlemise organiseerimiseks kogumiskeskuste võrgus ning lõppkäitlemiseks. Viimane eeldab esmaselt käideldud jäätmete kahjutustamist kas põletamise või teiste töötlemisviiside kasutamise teel (sh välismaal) või lõppladustamist, vastavalt selleks rajatud ladustuspaikades. Programmi areng algas 1991. aastal koostöös Taani Keskkonna-kaitse Agentuuri (DEPA) ja PHARE toetusel.

Ohtlike jäätmete vedamine toimub Eestis vastavalt teede- ja sideministri määrusega "Ohtlike veoste autoveo eeskiri": <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=609542>

Koostatud ja rakendamisel on Ohtlike jäätmete Baseli konventsiooni täitmise riiklik programm aastateks 2000–2005: <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=92171>

Ohtlike ja muude jäätmete rahvusvaheline vedu toimub vastavalt Baseli konventsioonile avaldatud "Ohtlike veoste rahvusvahelise autoveo Euroopa kokkuleppe (*European Agreement concerning the International Carriage of Dangerous, ADR*)" nõuetele. Nõusoleku Eesti Vabariiki ohtlike jäätmete sisse-, välja- ja läbiveoks annab Keskkonnaministeerium.

5. Välisõhukaitse

Aastatuhandete vältel on atmosfääris leiduv "mürgikiht" kaitsnud elu planeedil Maa. See on osoonist moodustuv kiht, mis nagu kilp kaitseb Maad Päikeselt tuleva kahjuliku ultraviolettkiirguse eest. Osoonikiht on meie teadmist mööda unikaalne ja iseloomulik ainult meie planeedile. Kui osoonikiht kaob, steriliseerib päikesekiirgus maapinna, hävitades sellelt kõik elava.

Välisõhu kaitset reguleerib Eestis Välisõhu kaitse seadus.

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=191969>

Selle seadusega reguleeritakse tegevust, millega kaasneb saasteainete eraldumine välisõhku, osoonikihi kahjustamine ja kliimamuutust põhjustavate tegurite ilmnemine.

5.1. Euroopa Liidu konventsioonid, määrused ja Eesti

1985. aastal võeti vastu Osoonikihi kaitsmise Viini konventsioon.

<http://www.klab.ee/Osoonibyroo/ViiniKonventsioon.pdf>

1987. aastal võeti vastu Osoonikihti kahandavate ainete Montreali protokoll ning Londonis 1990. aastal ja Kopenhaagenis 1992. aastal selle täiendused.

<http://www.klab.ee/Osoonibyroo/MontrealiProtokoll.pdf>

Montreali protokoll osoonikihti kahandavatest ainetest on üks keskkonnakaitse prioriteedist nii kogu maailma kui Euroopa jaoks.

Montreali protokollis sätestatakse kohaselt peab iga Montreali protokollis osaline kindlustama täieliku kontrolli osoonikihti kahandavate ainete tootmise, kasutamise, impordi ja ekspordi üle. See paneb suure vastutuse Tolliametile ja nende ainete importijatele ja eksportijatele, mis tähendab, et nende esitatavad andmed peavad olema usaldusväärsed ja riigi poolt kontrollitavad. Vastavalt Montreali protokollile 1997. a Montreali parandustele peab osoonikihti kahandavate ainete tootmine, kasutamine, import ja eksport olema litsentseeritud.

Eesti ühines Viini konventsiooni ja Montreali protokolliga 1996. aastal.

Vastavalt ÜRO reeglitele alates 15. jaanuarist 1997 peab Eesti täitma kõiki Montreali protokollist tulenevaid nõudeid.

Osoonikihti kahandavate ainete Montreali protokolliga 1990. a. Londoni ning 1992. a. Kopenhaageni parandustega ühines Eesti 1999. aastal.

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EÜ) NR 2037/2000 osoonikihti kahandavate ainete kohta, 29. juuni 2000.

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=011>

Antud määrust kohaldatakse klorofluorosüsinike ja teiste kahjulike ainete tootmise, importimise, eksportimise, turuleviimise, kasutamise ja taaskasutamise, ringlussevõtu ja taasväärtustamise ning kõrvaldamise suhtes.

NÕUKOGU DIREKTIIV 96/61/EÜ, 24. september 1996, saastuse kompleksse vältimise ja kontrolli kohta.

http://www.envir.ee/ippc/docs/ippc_direktiiv_eeestikeelne.pdf

5.2. Saastuse kompleksne vältimine ja kontroll IPPC (*Integrated Pollution Prevention and Control*)

IPPC (*Integrated Pollution Prevention and Control*) on rahvusvaheliselt tuntud termin, lühend ingliskeelsest väljendist millega tähistatakse saaste tekkimist ennetavat suunda suurtootmise keskkonnakorralduses.

Eestis reguleerib seda ala Saastuse kompleksse vältimise ja kontrollimise seadus:

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=674679>

See seadus määratleb keskkonnaohuga tegevuse ja sätestab sellest tegevusest tuleneva saastuse kompleksse vältimise ja kontrollimise alused, et ära hoida inimtegevusest tulenevat kahjulikku mõju keskkonnale või seda vähendada.

IPPC eesmärgid on:

- kaitsta keskkonda kui tervikut;
- võtta kasutusele ressursisäästlik ja jäätmevähene tehnika;
- vältida saaste kandumist ühest keskkonnamelemendist teise;
- tõsta käitaja vastustuse määra inimestest või keskkonda ohustava tegevuse eest käitises;
- tagada käitisele keskkonnasõbraliku käitise maine.

IPPC tegevusvaldkonnad on:

- elektri, soojuste, kütuse ja kooksi tootmine;
- vedel- ja gaasiliste kütuste rafineerimine ning tahke kütuse tootmine;
- metallide tootmine ja töötlemine;
- mineraalsete materjalide töötlemine;
- keemiatööstus;
- jäätmekäitlus;
- tselluloosi-, paberi- ja **tekstiilitööstus** ning nahaparkimine;
- toiduainetööstus;
- looma- ja linnukasvatamine;
- pinnatööstus või -viimistlus orgaaniliste lahustite abil;
- vineeri ja puitkiudplaatide tootmine;
- grafiidi ja elektrografiidi tootmine põletamise või grafiidistamise teel;
- loomakorjuse ja loomsete jäätmete kõrvaldamine või taaskasutamine.

IPPC käitised peavad vastama PVT nõuetele hiljemalt 31. oktoobriks 2007.

PVT (*Best Available Technology*, BAT) on lühend sõnaühendist **parim võimalik tehnika**. See on käitise selline tegutsemisviis, mille juures tootmissüsteem kogu oma elutsükli vältel avaldab keskkonnale võimalikult vähest mõju.

Parim tähendab tõhusaimat viisi kaitsta keskkonda kui tervikut.

Tehnika all mõeldakse käitises kasutatavat tehnoloogiat ja käitise kavandamise, ehitamise, hooldamise ning käitamise, käitise tegevuse lõpetamise ning käitise sulgemise viisi.

Võimalik tehnika tähendab käitajale mõislikul viisil kättesaadavat nüüdisaegset tehnikat, mille kasutamine on eeliseid ja kulutusi arvestades majanduslikult ja tehniliselt vastuvõetav ning tagab keskkonnanõuete parima täitmise.

Kompleksluba

- Komplekslubade süsteem asendab keskkonnamelementide (õhk, vesi, pinnas) kaitsel põhineva lubade süsteemi;
- kompleksluba kohustab käitajat ennetama keskkonnasaastuse teket, tegema keskkonna seiret, rakendama tootmis- ja tööõnnetuste ennetamise meetmeid;
- kompleksluba sisaldab käitaja keskkonnajuhtimis- ja omaseiresüsteemi kirjeldust;
- kompleksluba eeldab PVT kasutamist, PVT-le ülemineku tegevuskava peab sisalduma kompleksloa taotluses;
- kompleksluba on tegevuskohakeskne;
- kompleksluba on tähtajatu;

- kompleksluba on kohustuslik eelpool nimetatud tegevusvaldkondades tegutsevatele käitistele, tegevusvaldkondade alltegevusvaldkonnad ja künnisvõimsused kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega.

Kompleksluba tuleks taotleda:

- **uued** käitised peavad taotlema luba enne tegevuse alustamist.
- **olemasolevad** käitised peavad esitama loataotlused Vabariigi Valitsuse määruses märgitud tähtpäevaks ajavahemikus 1. maist 2003 kuni 01. jaanuarini 2007.

5.3. Kliima muutumine

Üheks tõsisemaks globaalseks keskkonnaprobleemiks võib järgneval aastasajal kujuneda õhutemperatuuri tõus.

1990. aastal sõlmiti ÜRO Kliimamuutuste Raamkonventsioon, mille Eesti ratifitseeris 1994. aastal. Konventsiooni põhieesmärk oli stabiliseerida kasvuhoonegaaside heitkoguste tase aastaks 2000 samale tasemele, mis oli 1990. aastal.

5.4. Euroopa Liidu konventsioon ja Eesti

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kliimamuutuste raamkonventsioon:

<http://www.envir.ee/valisohukaitse/yrokonventsioon.html>

1998. aastal ühines Eesti Kyoto konverentsil alla kirjutatud protokolliga, mille kohaselt tuleb ajavahemikus 2008 - 2012 kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähendada 8% võrreldes 1990. aastaga. Põhiliised kliima muutuse mõjurid on energia kasutamine, põllumajandus, jäätme-majandus ja tööstustegevus, kusjuures peamine on just energeetika.

ÜRO Kliimamuutuste raamkonventsiooni Kyoto protokoll kujutab endast vaid väikest sammu eelseisvast raskest rännakust, mis peaks lõpu tegema fossiilkütustele rajatud tänapäeva energeetikale. Näiteks süsinikdioksiidi (CO₂) ehk kasvuhoonegaasi osas võeti heitkoguse piiri määramise baasaastaks 1990, mil Eesti tööstus reostas õhku peaaegu täisvõimsusega.

1992. aastal tõi ÜRO Keskkonna- ja Arengukonverents (*United Nations Conference on Environment and Development*, UNCED) Rio de Janeirosse, millega tõmmati maailma tähelepanu loodusressursside säästliku kasutamise vajadusele ning koostati tegevuskava ülemaailmseks ühistööks konkreetsete eesmärkide saavutamisel. Konventsiooniga on ühinenud ka Eesti.

Eestis ei ole praegu kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise programmi, kuid kütuse- ja energiamajanduse pikaajalise riikliku arengukava ja energiasäästu sihtprogrammi eesmärk on keskkonnamõjutuste vähendamine:

- energia tootmise ja transpordi tõhususe tõstmise kaudu, kasutades keskkonna-sõbralikumaid kütuseid ja vähendades energia eritarbimist kõigis majandusharudes ja kodumajapidamises;
- eelistades uute elektri jaamade rajamisel elektrienergia hajutatud tootmise printsiipi ja soojuste ning elektri koostootmist;
- tagades põlevkivi baasil energia tootmise tõhususe tõstmise üheaegselt kahjuliku keskkonnamõju olulise vähendamisega põletustehnoloogia uuendamise teel.

Saasteainete kauglevi konventsioon:

http://trip.rk.ee/cgi-bin/thw?S%7BBASE%7D=akt&S%7BOOHTML%7D=rtd&ID=%27RKs_RT_II_2000_4_25%27

Eesti ühines konventsiooniga 2000. aastal. 80ndate aastate algul asutati saasteainete kauglevi kontrolliks Palmse vaatlusjaam Lahemaa Rahvusparkis Lääne-Virumaal ja Vilsandi vaatlusjaam Saare maakonnas ning need jaamad on pidevalt töös olnud seniajani.

6. Keskkonnakorraldus

6.1. Keskkonnajuhtimissüsteemid

Keskkonnajuhtimissüsteem (KKJS) on osa organisatsiooni üldisest juhtimissüsteemist. KKJS-i rakendamine on vabatahtlik ja selle eesmärgiks on parendada organisatsiooni keskkonnategevust vähendades mõju keskkonnale ja ka inimesele.

KKJS rakendamiseks on mitmeid põhjusi. Tänapäeval tegutsev organisatsioon või ettevõtte ei saa mööda minna õigusaktide karmistunud nõuetest, meedia huvist ja mõjust keskkonnaküsimuste kajastamisel. Määravaks võib saada ka ettevõtte eesmärk tõsta oma mainet, vähendada tooraine ja energia tarbimist, kulusid jäätmekäitlusele jms. KKJS olemasolu lihtsustab nende nõuete täitmist ja eesmärkide saavutamist.

Keskkonnajuhtimissüsteemi võib juurutada mitmel moel ja tulemuseks võib olla nii formaalne, näiteks ISO 14001 standardi või EMAS määruse nõuetele vastav süsteem, kui ka mitteformaalne süsteem, näiteks ettevõtte jäätmekäitluse süstemaatiline korraldus.

EMAS

EMAS (*Eco-Management and Audit Scheme*) on Euroopa Liidu keskkonnajuhtimise ja -auditeerimise süsteem. Vastava keskkonnajuhtimissüsteemi rakendamine on ettevõtetele vabatahtlik. EMAS on registreerimis skeem, mis registreerib EMAS-i nõuetele vastavat keskkonnajuhtimissüsteemi omava ettevõtte iga liikmesriigi ja ühtses Euroopa Liidu EMAS-registris. Registreeritud ettevõtte saab registreerimisnumbri ja omab õigust kasutada EMAS-märgist piiratud juhtudel (tõestatud keskkonnaaruannetes, kirjade päises, EMASis osalemise reklaamimisel, väga harva toodete, tegevuste ja teenuste reklaamimisel).

EMAS ja ISO 14001 on oma olemuselt väga sarnased. EMAS esitab organisatsioonile mõned lisanõuded, nagu näiteks keskkonnaaruande esitamine, mis kirjeldab organisatsiooni, selle keskkonnamõjusid, eesmärke, ülesandeid ja keskkonnategevuse tulemuslikkust. Keskkonnaaruanne vajab EMAS-registris registreerimiseks erapooletut tõestamist. Lisaks esitab EMAS rangemad nõuded töötajate aktiivsemale kaasamisele, vastavusele õigusaktidega ning keskkonnategevuse tulemuslikkusele.

http://europa.eu.int/comm/environment/emas/index_en.htm

http://www.envir.ee/keskkonnakorraldus/KKJ_maarus.pdf

<http://www.environ-cert.com/ftp/Estonia/Komisjoni%20otsus%20nr%20681EMAS.pdf>

<http://www.environ-cert.com/ftp/Estonia/Komisjoni%20soovitus%20nr%20680EMAS.pdf>

ISO 14001

ISO 14001 on rahvusvaheline standard, mis esitab nõuded keskkonnajuhtimissüsteemile. ISO 14001 sertifikaadi saamiseks peab täitma selle standardi nõudeid. Eestis kehtib standard EVS-EN ISO 14001:1998 Keskkonnajuhtimissüsteemid. Spetsifikaat ja juhised selle kasutamiseks.

Standardi rakendamine on vabatahtlik, kuid sertifikaadi saamiseks tuleb täpselt jälgida standardi ja organisatsiooni enda poolt seatud sisemisi nõudeid, milledele vastavust kontrollib erapooletu (nn kolmas) osapool. Selleks viib akrediteeritud audiitor läbi välisauditi. Kui nõuded on täidetud, saab organisatsioon ISO 14001 sertifikaadi. Sertifikaadi kehtivus on tähtajaline (kehtib üldjuhul 3 aastat).

ISO 14001 on levinuim keskkonnajuhtimisstandard maailmas. 2003. aasta juulis oli ISO 14001 sertifikaati omavaid organisatsioone maailmas hinnanguliselt 53620. 2004. aasta augustikuus oli Eestis ISO 14001 standardi kohaselt sertifitseeritud ettevõtteid 97.

ISO 14000 sarja kuulub veel mitmeid muid standardeid. Keskkonnajuhtimissüsteeme ja nende auditeerimist käsitlevad järgmised standardid:

ISO 14001 on põhistandard, mis esitab nõuded keskkonnajuhtimissüsteemile.

ISO 14004 esitab üldised juhised KKJS juurutamiseks, et hõlbustada ettevõttel ISO 14001 kohase KKJS juurutamist.

ISO 14031 Keskkonnajuhtimine. Keskkonnategevuse tulemuslikkuse hindamine. Juhised.

ISO 19011 asendab ISO 14010, 14011, 14012 standardeid ning esitab üldised juhised keskkonnajuhtimissüsteemi ja/või kvaliteedijuhtimissüsteemi auditi läbiviimiseks.

Integreeritud süsteemid

Aja ja ressursside säästmiseks integreeritakse tihtipeale erinevaid juhtimissüsteeme. See on mõistlik, kuna juhtimissüsteemide elemendid sageli kattuvad.

Paljud ettevõtted, kellel on juba olemas ISO 9001 kvaliteedijuhtimissüsteem, integreerivad selle ISO 14001 keskkonnajuhtimissüsteemiga. Süsteemide nõuded on üldjuhul samad ning suur osa süsteemi-protseduure kattub. Kui ettevõttel on juba olemas ISO 9001 süsteem ja ta soovib seda ühendada ISO 14001 süsteemiga, tuleks eelkõige silmas pidada, et kasutatakse juba olemas olevaid protseduure, kirjeldatakse kahe süsteemi omavahelist seost ning kasutatakse samu dokumendivorme. Sõltuvalt kvaliteedijuhtimissüsteemi toimimise tõhususest on hinnanguliselt 40–75% keskkonnajuhtimissüsteemi juurutamise tööst juba tehtud, kui organisatsioonil on eelnevalt olemas kvaliteedijuhtimissüsteem.

Lisaks kvaliteedi- ja keskkonnajuhtimissüsteemi integreerimisele võib juhtimissüsteemiga ühildada ka teisi valdkondi, näiteks töötervishoiu ja -ohutuse juhtimist, inimressursside juhtimist, riskijuhtimist, sotsiaalvastutusejuhtimist. Üha enam ettevõtteid pöörab tähelepanu just töötervishoiu ja -ohutuse küsimustele. ISO-l veel vastav standard puudub, kuid Suurbritannia Standardiorganisatsioon on koos teiste standardiseerimisorganisatsioonidega välja andnud töötervishoidu ja -ohutust reguleeriva OHSAS 18001 standardi. Nimetatud standardi ülesehitus on sarnane ISO 14001 ja ISO 9001 standarditele, seetõttu on nende integreerimine väga lihtne.

Ökokaardistamine

Ökokaardistamine on lihtne visuaalne vahend väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele oma keskkonnategevuse analüüsimiseks ja juhtimiseks. Mikroettevõtetele (<10 töötajat) ning väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele on standardiseeritud kvaliteedi- või keskkonnajuhtimissüsteemi rakendamine ning selle sertifitseerimine tihti liiga kallis või ressursikulukas, kuid ka nemad peavad esitama usaldusväärseid tõendusmaterjale vastavusest rahvusvaheliselt tunnustatud keskkonnajuhtimise nõuetele. Ökokaardistamine on lihtne abivahend neile ettevõtetele, kes soovivad väiksema ressursikuluga parandada oma keskkonnategevuse tulemuslikkust.

Ökokaardistamise meetodika koosneb mitmest etapist, kus määratletakse ettevõtte asukoht ümbritseva suhtes, hinnatakse materjalivoogusid ja ressursikasutust, kaasatakse töötajad probleemide lahendamise protsessi ning koostatakse ökokaardid, mis üldjuhul käsitlevad kuute teemat: vesi; pinnas ja ladustamine; õhk, müra ja tolm; energia; jäätmed; riskid.

Nende andmete põhjal luuakse lihtne keskkonnajuhtimissüsteem, määratletakse keskkonnategevuse tulemuslikkuse näitajad ning koostatakse lühike keskkonnaaruanne. Ökokaardistamist kui lihtsat keskkonnajuhtimissüsteemi ei saa küll sertifitseerida, kuid see on kasulikuks abivahendiks ISO 14001 või EMAS keskkonnajuhtimissüsteemi loomisel.

<http://www.ecomapping.org>

6.2. Keskkonnasõbralike toodete märgistamine

Maailmas on keskkonnamärgised ja deklaratsioonid kasutusele võetud selleks, et anda toote võimalikule tarbijale võimalus leida ja osta tooteid, mis mõjutavad keskkonda minimaalselt. Keskkonnaga seotud määrke võib üldjuhul liigitada kolme rühma:

- Erapooletu institutsiooni poolt antavad (ISO klassifikatsiooni kohaselt “Esimest tüüpi”) märgised (ökomärgised), mis põhinevad mitmel kriteeriumil ning toote olelustersükli analüüsil.
- Isedeklareeritavad (ISO klassifikatsiooni kohaselt “teist tüüpi”) märgised. Siia kuuluvad märgised ja deklaratsioonid, mille abil tootjad ja edasimüüjad reklaamivad oma toodete keskkonnasõbralike omadusi.
- Muud keskkonnaga seotud märgised (energiamärgised, ökoturismi märgised, põllumajanduse mahemärgised jne).

Euroopa Liidus kasutatavaid ökomärgiseid:

<http://europa.eu.int/comm/environment/emas>

<http://europa.eu.int/comm/environment/ecolabel/>

Euroopa ökomärgistussüsteemi eesmärgiks on edendada keskkonda vähem koormavate toodete arendamist, tootmist ja kasutamist. Euroopa ökomärgis antakse toodetele, mis vastavad ökomärgise andmise kriteeriumidele. Asjakohased kriteeriumid on välja töötatud üle 20 tooterühmale, sh tekstiiltoodetele. Tekstiiltoodete kriteeriumid leiate Komisjoni 15. mai 2002 otsuses 2002/371/EÜ, millega kehtestatakse tekstiiltoodetele ühenduse ökomärgise andmise ökoloogilised kriteeriumid ja muudetakse otsust 1999/178/EÜ teatavaks tehtud numbri K(2002) 1844 all (EMPs kohaldatav tekst):

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=et&numdoc=32002D0371&model=guichett

Lisainfot saab:

Keskkonnaministeeriumi Keskkonnakorralduse ja -tehnoloogiaosakond

Tel 627 3055

Irma Pakkonen

<http://www.oeko-tex.com/en/start/start.html>

Öko-Tex Standard 100 märgis on tekstiiltoodetel enimkasutatav ökomärgis.

Öko-Tex Standard 100 märgis: Usaldusväärne tekstiil, on selline märgis, millega tekstiiltoode või selle juurde kuuluv osa märgistatakse, kui kõik tingimused märgise kasutusõiguse andmiseks on täidetud. Märgise kasutusõigus antakse Tekstiili Ökoloogiaalase Teadusliku Uurimise ja Katsetamise Rahvusvahelisse Assotsiatsiooni (Öko-Tex) kuuluva instituudi või volitatud sertifitseerimislabori poolt.

See ökomärgis annab teada, et märgistatud toode vastab asjakohases standardis sätestatud tingimustele ning toode ja selle vastavuse katsetamine on Tekstiili Ökoloogiaalase Teadusliku Uurimise ja Katsetamise Rahvusvahelisse Assotsiatsiooni kuuluva instituudi järelevalve all.

7. Tekstiili- ja rõivatootmise keskkonnamõjud

Tekstiiltoodete keskkonnamõju hindamisel võetakse aluseks nn sünnist-surmani põhimõte. See tähendab toote kogu olemistsükli analüüsi, mis algab tooraine ekstraheerimisest, vaheetapid on tootmine, turustamine ja tarbimine, ning tsükkel lõpeb toote hävitamisega. Kõigi tegurite kombineeritud toimet

keskkonnale hinnates on leitud, et tekstiiltoote keskkonnamõjudest on vaid 1/3 seotud tootmisega ning 2/3 toote kasutamise ja hooldamisega. Seega on keskkonnanahoidlikkuse seisukohalt võtmepositsioonil hoopiski tekstiiltoodete kasutajad.

Tekstiili tootmisprotsessidest mõjutavad keskkonda enim värvimis- ja viimistlusprotsessid. Lisaks energiale kulub veel ka suurel määral vett ja mitmesuguseid kemikaale. Tarbija poolt nõutavate omaduste (nt värvipüsivus, määrdumis- ja kortsumiskindlus, koikindlus, vanumiskindlus, hooldamise lihtsus, tulekindlus jpm) saavutamiseks kasutatavad kemikaalid võivad põhjustada allergiat. Tekstiili värvimine põhjustab vee saastamist.

Lõnga-, riide- ja trikookanga tootmisprotsessid kulutavad suhteliselt vähe energiat ning saastavad keskkonda vähe. Siiski võivad tolm ja müra põhjustada töötajatele tervisehäireid, vähesel määral tekib ka kiu- ja tekstiilijäätmel. Rõivaste ja muude tekstiiltoodete õmblusprotsessis esineb tekstiilitolmu ning tekkivatest juurdelõikusjäätmest viiakse suurem osa prügilasse. Rõivatootmise keskkonnamõju oleneb ka sellest, kui lähedal lõpptarbijale tootmine paikneb. Kaubavedu sadade või tuhandete kilomeetrite kaugusele põhjustab keskkonnale lisakoormust. Võrreldes muude tootmisprotsessidega on energiakulu õmblemisprotsessis siiski vähene.

Looduslikest ja tehiskiududest valmistatud tekstiiltooted on sünteetskiududest toodetest keskkonnasõbralikumad seetõttu, et neid valmistatakse suhteliselt kiiresti uuenevatest loodusvaradest ning neid on hõlpsam taaskasutada. Sünteetskiududest tekstiiltoodetele kulub aga märgatavalt vähem keskkonda koormavaid viimistlusaineid ning nende hooldamise keskkonnamõju on väiksem. Samuti on sünteetskiududest valmistatud tekstiiltooted tugevamad ja kulumiskindlamad – pikem kasutusaeg on keskkonnanahoidlikum. Samas ei suuda sünteetskiud korvata looduslike ja tehiskiudude head veeimavusvõimet ning mõnusaad kasutusomadusi.

Suurema osa tekstiiltoodete keskkonnamõjudest tekitab kasutaja. Pärast ostmist kulutab tarbija energiat toote pesemiseks, kuivatamiseks ja triikimiseks. Lõpuks peab kaaluma pinnase täitmist või mõnda muud võimalust, et toodet hävitada.

Otsustusi keskkonnamõju vallas tehakse sageli väikese arvu tegurite baasil, mis tavaliselt on üldsuse silmis suure tähtsusega, nagu näiteks biolagundatavus, ümbertöödeldavus või keemiliste lahustite kasutamine tootmises. Tegelikult on aga toote keskkonnaohutlikkuse üle otsustamisel sageli olulisemad sellised näitajad, nagu veetarbimine ning vee ja õhu saaste.

Viimasel ajal kõikjal maailmas levinud keskkonnaaktivistide liikumine on mõjutanud ka tekstiilitootmist. Taimsete kiudude puhul pööratakse tähelepanu pinnase kasutamisele, pestitsiidide kasutamisele ning alaliikide aretamisele. Keemiliste kiudude osas on tähelepanu keskpunktis tootmisprotsessis kasutatavad kemikaalid ja nende mõju keskkonnale ning kiu töötlemiseks kasutatav energia ja selle kogus. Püütakse leida turvalisemaid kemikaale ning töötatakse välja kogumis- ja korduvkasutusmenetlusi. Tekstiili tootmisprotsessides võetakse kasutusele seadmeid, mis säästavad vett, energiat ja kemikaale ning koormavad seega keskkonda vähem.

8. Veel keskkonda reguleerivad seaduseid ja muid õigusakte

PAKENDISEADUS

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=750865>

Pakendiseadus sätestab ettevõtjatele, kes pakendavad kaupu, veavad sisse või müüvad pakendatud kaupu, kohustuse võtta tasuta tagasi oma kauba pakendid müügikohas või lepingu alusel selle vahetus läheduses asuvas teises müügikohas. Kohustuse mittetäitmisega kaasnevad sanktsioonid rahatrahvide näol, mille suurus on seaduses sätestatud. Kahtlemata tekib ettevõtjatel küsimus, kuidas on neil võimalik oma pakendite ja nende jäätmete tagasivõtmist ja taaskasutamist korraldada. Arvestades teiste riikide kogemusi, ei teegi enam ettevõtjaid seda individuaalselt, vaid moodustavad organisatsiooni, kes seda tegevust nende eest korraldab.

Eestis moodustati mittetulundusühing Taaskasutusorganisatsioon (ETO) 2004.aasta suvel.

JÄÄTMESEADUS

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=749804>

See seadus sätestab üldnõuded jäätmete tekke ning neist tuleneva tervise- ja keskkonnaohu vältimiseks ning jäätmehoolduse korralduse jäätmete ohtlikkuse ja koguse vähendamiseks, samuti vastutuse kehtestatud nõuete rikkumise eest.

Üheks tegevusvaldkonnaks, kus Jäätmeseaduse kohaselt on jäätmete tekitamiseks jäätmeloa omamine kohustuslik, on **tekstiilitööstus**.

Tegevusvaldkondade tegevuste täpsustatud loetelu, tootmismahud ja jäätmekogused, mille puhul jäätmeluba ei nõuta, kehtestatakse Vabariigi Valitsuse määrusega:

„Jäätmete, sealhulgas ohtlike jäätmete nimistu“

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=732766>

Määrus kehtestatakse Jäätmeseaduse (RT I 2004, 9, 52) § 2 lõike 4 alusel.

Määrusega kehtestatakse jäätmete, sealhulgas ohtlike jäätmete nimistu. Jäätmeliigid on nimistus määratud kuuekohaliste koodinumbritega ja kahe- ning neljakohaliste nimistu jaotiste ja alajaotiste koodinumbritega, mis tähistavad kolme liigitustasandit.

„Teatud liiki ja teatud koguses tavajäätmete, mille vastava käitlemise korral pole jäätmeloa omamine kohustuslik, taaskasutamise või tekkekohas kõrvaldamise nõuded“

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=741846>

Määrus kehtestatakse Jäätmeseaduse (RT I 2004, 9, 52) § 73 lõike 5 alusel.

Rõivad ja tekstiil on antud määruse järgi need tavajäätmete liigid, mille korral, olenemata kogusest, jäätmeloa omamine pole kohustuslik. Samas kehtestab määrus rõivaste ja tekstiili taaskasutamise nõuded. Selleks tuleb kasutuselt kõrvaldatud **rõivad** või **tekstiil** korduskasutada või taasväärtustada nende esialgsel otstarbel.

„Jäätmete tekitamiseks jäätmeluba vajavate tegevusvaldkondade tegevuste täpsustatud loetelu ning tootmismahud ja jäätmekogused, mille puhul jäätmeluba ei nõuta“

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=744565>

Määrus kehtestatakse Jäätmeseaduse (RT I 2004, 9, 52) § 75 lõike 2 alusel.

Antud määruse puhul **tekstiili või kiu eeltöötlemisel (pesemisel, pleegitamisel, merseriseerimisel) või värvimisel** ei nõuta jäätmete tekitamiseks jäätmeluba, kui tootmismaht jääb alla 10 tonni ööpäevas.

„Jäätmete taaskasutamise- ja kõrvaldamistoimingute nimistud“

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=732778>

Määrus kehtestatakse Jäätmeseaduse (RT I 2004, 9, 52) § 2 lõike 4 alusel.

Määrusega kehtestatakse jäätmete, sealhulgas ohtlike jäätmete nimistu. Jäätmete taaskasutamistoimingud sätestatakse rahvusvaheliselt tunnustatud R-koodinumbrite alusel.

„Jäätmete ohtlike jäätmete hulka liigitamise kord“

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=732770>

Määrus kehtestatakse Jäätmeseaduse (RT I 2004, 9, 52) § 6 lõike 2 alusel.

Määrusega reguleeritakse jäätmete liigitamist ohtlike jäätmete hulka, lähtudes nende päritolust, koostisest, ohtlike ainete sisaldusest jne. Antud määruse järgi kuuluvad näiteks trükivärvid, värvid, pigmentid, lakid jne, mida kasutatakse ka tekstiilitööstuses, ohtlike jäätmete hulka.

KEMIKAALISEADUS

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=764751>

Käesolev seadus annab õigusliku aluse kemikaali käitlemise korraldamiseks ja kemikaali käitlemisega seotud majandustegevuse piiramiseks ning sätestab käitlemise põhilised ohutusnõuded ja kemikaalist teavitamise korra.

SAASTUSE KOMPLEKSSE VÄLTIMISE JA KONTROLLIMISE SEADUS

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=674679>

Antud seadus määratleb keskkonnaohuga tegevuse ja sätestab sellest tegevusest tuleneva saastuse kompleksse vältimise ja kontrollimise alused, et ära hoida inimtegevusest tulenevat kahjulikku mõju keskkonnale või seda vähendada.

TÖÖTERVISHOIU JA TÖÖOHUTUSE SEADUS

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=780445>

See seadus sätestab töölepingu alusel töötavate isikute ja avalike teenistujate tööle esitatavad töötervishoiu ja tööohutuse nõuded, tööandja ja töötaja õigused ja kohustused tervisele ohutu töökeskkonna loomisel ja tagamisel.

KESKKONNAINFO KÄTTESAADAVUSE JA KESKKONNAASJADE OTSUSTAMISES ÜLDSUSE OSALEMISE NING NEIS ASJUS KOHTU POOLE PÖÖRDUMISE KONVENTSIOONI RATIFITSEERIMISE SEADUS

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=27132>

Et kaitsta praeguste ja tulevaste põlvkondade õigust elada keskkonnas, mis vastab nende tervise ja heaolu vajadustele, teeb konventsiooniosaline keskkonnainfo üldkättesaadavaks, kaasab üldsuse keskkonnaasjade otsustamisse ning võimaldab konventsiooni kohaselt pöörduda neis asjus kohtusse.

Veel keskkonnaseadusi:

Looduskaitse seadus	https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=745306 ,
Metsaseadus	https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=752910 ,
Maapõueseadus	https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=752930 ,
Jahiseadus	https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=752873 ,
Kalapüügiseseadus	https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=748976 ,
Maaparandusseadus	https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=748976 ,
Ehitusseadus	https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=728982 ,
Säästva arengu seadus	https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=22325 ,
Rahvatervise seadus	https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=764759 jt.

Kasulikke linke:

Elektroonilise Riigiteataja andmebaas	https://www.riigiteataja.ee/ert/ert.jsp
Keskkonnaministeerium	http://www.envir.ee/index.html
Eesti Õiguskeele Keskus	http://www.legaltext.ee/index.htm
Keskkonnaveeb	http://www.keskkonnaveeb.ee/keskkonnasober/kks.php?artk=3
Ohtlike jäätmete vastuvõtupunktid	http://www.masp.ee/info.html
European Environment Agency	http://www.eea.eu.int/

Ülevaate koostas:

Anželika Mullaste
Eesti Rõiva- ja Tekstiililiit

Tartu mnt 63, 10115 Tallinn

Tel 611 5567

Faks 611 5568

E-post: info@textile.ee

<http://www.textile.ee>

© Eesti Rõiva- ja Tekstiililiit